

SUOMEN PSYKOLOGILIITON LAUSUNTO: HALLITUKSEN ESITYS VARHAISKASVATUSLAIKSI JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI SEKÄ LUONNOS VARHAISKASVATUSASETUKSEKSI, OKM004:00/2018

1. Varhaiskasvatukseen tarvitaan psykologi

Suunnitellut uudistukset varhaiskasvatuslakiin ovat hyviä. Tavoitteet edistää osallistumista varhaiskasvatukseen, vahvistaa varhaiskasvatuksen laatua ja vaikuttavuutta sekä nostaa henkilökunnan osaamistasoa sekä uudistaa kirjaamista ja tiedonsiirtoa ovat kannatettavia. Henkilökunnan kelpoisuusehtojen selkiyttäminen on myös hyvä asia.

Psykologiliitto haluaa kuitenkin kiinnittää huomiota lakiluonnoksen keskeiseen puutteeseen, joka asettaa varhaiskasvatuksen täysin eriarvoiseen asemaan muiden kouluasteiden kanssa: varhaiskasvatuksesta puuttuu lakisääteinen oikeus psykologin palveluihin.

Suomessa astui 1.8.2014 voimaan uusi yhtenäinen oppilas- ja opiskelijahuollon laki, joka takaa psykologipalvelut kaikille kouluasteille esiopetukseen, perusopetukseen sekä lukioihin ja ammatillisiin oppilaitoksiin. Tämä oli historiallinen ja tärkeä uudistus.

On välttämätöntä, että sama oikeus psykologipalveluun koskee myös varhaiskasvatusta. Tämä on ehdottoman tärkeää

- sekä varhaiskasvatuksessa olevien lasten ja heidän perheidensä
- että varhaiskasvatuksen vaativaa työtä tekevien ammattilaisten kannalta.

Ei ole mitään perustetta sille, että lainsäädäntö takaa psykologipalvelut esiopetuksesta alkaen aina toisen asteen oppilaitoksiin saakka, mutta herkimmissä kehitysvaiheissa olevat alle kouluikäiset lapset ja heidän kanssaan työskentelevät jäävät vaille kasvuyhteisössä olevaa psykologin asiantuntijuutta. Psykologi osana varhaiskasvatuksen arkea tukee henkilöstön osaamista ja jaksamista ja varmistaa näin osaltaan päivähoidon laatua.

Suomen Psykologiliitto vaatii, että uuteen varhaiskasvatuslakiin sisällytetään velvoittava maininta varhaiskasvatuksen psykologista vastaavalla tavalla, kuin lakiehdotuksen 23, 25 ja 30 §:ssä on jo mainittu varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

2. Perustelut varhaiskasvatuksen psykologin tarpeelle

Lasten hyvinvoinnin kannalta parasta on, kun apua ja tukea tuodaan suoraan kasvuympäristöihin, kotiin ja päiväkotiin. Tämä on keskeistä myös lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa (LAPE). Varhaiskasvatuksen psykologityö on välttämätöntä, kun tavoitteena on lapsiperheiden

hyvinvoinnin lisääminen, oppimisen ja kehityksen tukeminen, ongelmien ja syrjäytymisen ehkäisy ja varhaisen tuen järjestäminen. **Uuteen varhaiskasvatukseen tulee sisällyttää velvoite varhaiskasvatuksen psykologipalvelusta.**

Psykologi on lapsen psykososiaalisen ja kognitiivisen kehityksen sekä vuorovaikutusilmiöiden asiantuntija. Psykologin asiantuntijuus on varhaiskasvatuksessa välttämätön, jotta lakiehdotuksen 3 §:ssä mainitut varhaiskasvatuksen tavoitteet voivat toteutua. Myös varhaiskasvatusympäristön ikätasoisien tarpeiden mukaisten vaatimusten (kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen) täyttäminen sekä lasten suojaaminen väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä edellyttävät psykologin asiantuntijuutta osana henkilöstöä.

Pienen lapsen oppiminen, taitojen kehitys ja vertaissuhteiden harjoittelu ei ole mahdollista, ellei lapsi voi psyykkisesti hyvin. Hyvinvoinnin perusta on perusturvallisuuden tunne. Se on lapsilla hyvin herkkä ympäristön vaikutuksille, koska omat tunteiden säätely- ja käsittelykeinot ovat vielä riittämättömät. Tämän takia varhaiskasvatuksen pedagogista asiantuntijuutta sekä sosiaali- ja hoitoalan osaamista (26 § - 31 §) täydentämään tarvitaan psykologi.

Lakiehdotuksen 7 §:ssä mainittu monialainen yhteistyö ei nykyisellään vastaa varhaiskasvatuksen psykologiasiantuntijuuden tarpeeseen riittävässä määrin eikä mielekkäällä tavalla. Esimerkiksi neuvolapsykologin (terveyskeskuspsykologin) palvelut keskittyvät pääsääntöisesti yksittäisten lasten ja perheiden ongelmien tutkimiseen ja hoitamiseen.

- Varhaiskasvatuksen psykologityön keskiössä on hyvinvoinnin edistäminen, ongelmien ennaltaehkäisy sekä varhainen toiminta kehitys- ja kasvatusergelmissä.
- Varhaiskasvatuksen psykologin tulee olla läsnä päiväkodin arjessa, konsultoida varhaiskasvatuksen henkilöstöä ja johtoa sekä osallistua suunnittelu- ja kehittämistyöhön.
- Psykologityön tarve varhaiskasvatukseen on luonteeltaan jatkuvaa ja suunnitelmallista, ei tilapäistä tai harvoin esiintyvää.

Varhaiskasvatukseen liittyvä ohjaus ja neuvonta (16 §) edellyttää psykologin asiantuntijuuden hyödyntämistä. Psykologin asiantuntijuutta tarvitaan, jotta lapsen ikätasoiset tarpeet ja perheen tilanne tulevat huomioiduiksi, kun suunnitellaan lapsen varhaiskasvatuksen toteutumista ja järjestämistä sekä mahdollista tuen tarvetta varhaiskasvatukseen.

Varhaiskasvatuksen psykologiasiantuntijuus on välttämätöntä, jotta varhaiskasvatuksen suunnittelu ja arviointi lapsen kehityksen ja oppimisen tueksi (21 §–24 §) voivat toteutua. Myös muilla kouluasteilla psykologit ovat keskeisesti mukana tuen tarpeen arvioinnissa, suunnittelussa, toteutuksessa sekä kehittämisen arvioinnissa. Kehityksen ja oppimisen tuki on välttämätöntä toteuttaa moniammatillisesti niin, että myös psykologi tuntee paitsi lapsen kehityksen ja tarpeet myös kyseisen toimintaympäristön edellytykset ja mahdollisuudet. Psykologin tulee olla mukana niin varhaiskasvatuksen yleisessä suunnittelu- ja arviointityössä kuin tarpeen mukaan myös yksittäistä lasta koskevassa suunnittelutyössä.

Esityksen mukaan on huolehdittava siitä, että palvelujen avulla tuetaan vanhempia kasvatukseen ja saadaan selville erityisen tuen tarve. Tarvittaessa on järjestettävä erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia ja nuoria tukevaa toimintaa. Tämä turvataan esityksessä 23 § siten, että sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten olisi osallistuttava tuen tarpeen arvioinnin tekemiseen

varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä. Perheellä ei olisi kuitenkaan (subjektiivista) oikeutta saada sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tukea lapselle ja tämän varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan. Psykologi on keskeinen asiantuntija tuen tarpeen arvioinnissa ja tukea suunniteltaessa. Pedagoginen asiantuntemus on tässä välttämätöntä, ja laki korostaa aivan oikein sitä, mutta se ei yksin riitä. Varhaiskasvatuksen psykologilla on riittävät resurssit ja asiantuntemus osallistua lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tekoon.

3. Pykälätason esitykset ja palvelun järjestäminen

Varhaiskasvatuksen psykologin tehtävä tulee määritellä lain luvussa 6 Henkilöstö ja kelpoisuusvaatimukset omana pykälänään.

Varhaiskasvatuksen psykologi on toiminto, joka käytännössä järjestetään paikallisiin olosuhteisiin parhaiten soveltuvalla tavalla. Varhaiskasvatuksen psykologi voi olla varhaiskasvatuksen omaa toimintaa, tai palvelu voidaan järjestää osana lakisääteisen esi- ja perusopetuksen koulupsykologin, kasvatusta- ja perheneuvolapsykologin tai neuvolapsykologin (terveyskeskuspsykologin) työtä.

Pykälämuutokset ja -lisäykset

23 §

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on laadittava henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma lapsen kasvatukseen, opetuksen ja hoidon toteuttamiseksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattava tavoitteet lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan lapsen tuen tarve, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhteistyössä henkilöstön ja lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa. Päiväkodeissa sen laatimisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja **varhaiskasvatuksen psykologi osallistuvat** lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Lapsen mielipide on selvitettävä ja otettava huomioon varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen voivat osallistua lapsen kehitystä ja oppimista tukevat muut viranomaiset, asiantuntijat ja muut tarvittavat tahot. Jos tuen tarpeen arviointi edellyttää sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten asiantuntemusta, on näiden osallistuttava arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä lapsen tuen tarvetta, riittävyttä ja tarkoituksenmukaisuutta on arvioitava ja suunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Tätä useammin se on tarkistettava, jos lapsen tarpeet sitä edellyttävät.

25 §

Riittävä henkilöstö

Kunnan, kuntayhtymän ja yksityisen palvelujen tuottajan on huolehdittava, että varhaiskasvatuksessa on riittävä määrä tässä luvussa säädettyä henkilöstöä, jotta varhaiskasvatukselle säädetyt tavoitteet voidaan saavuttaa. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja varhaiskasvatuksen psykologin palveluja. Lisäksi varhaiskasvatuksessa voi olla lasten tarpeet ja varhaiskasvatuksen tavoitteet huomioiden myös muuta henkilöstöä. Lain 1 §:ssä tarkoitetulla päiväkodilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja.

UUSI PYKÄLÄ

31 § Varhaiskasvatuksen psykologi

Kelpoisuusvaatimuksena varhaiskasvatuksen psykologin tehtäviin on oikeus toimia laillistettuna psykologina ja laillistetun psykologin ammattinimike.

4. Kustannuslaskelma

Varhaiskasvatuksen psykologityön ensi vaiheen jalkauttaminen Suomen 311 kuntaan niin, että joka kunnassa on (keskimäärin) yksi varhaiskasvatuksen psykologin vakanssi.

Kuntasektorin psykologin keskimääräinen vuosittainen palkkakustannus on 59 800 e (v. 2017).

5,98 milj e vuonna 2019	100 uutta psykologia psykologia varhaiskasvatukseen
11,96 milj e vuonna 2020	200 psykologia, 100 jatkaa + 100 uutta
17,94 milj e vuonna 2021	300 psykologia, 200 jatkaa ja 100 uutta
18,60 milj e vuonna 2022	311 psykologia, 300 jatkaa ja 11 uutta

Ensi vaiheen täyden kattavuuden (= keskimäärin yksi psykologi peruskuntaa kohden) vuosikustannukset ovat siis 18,6 miljoonaa euroa.

5. Muut huomiot lakiluonnoksesta

1 § Erinomaista, että varhaiskasvatusta voisivat saada myös oppivelvollisuusikäiset lapset, milloin erityiset olosuhteet sitä vaativat (esim. vuorotyötä tekevän yksinhuoltajan lapset).

Lain perusteluissa s. 8 kiinnitetään huomiota keskeiseen laatutekijään, pysyviin vuorovaikutussuhteisiin. Hyvää on se, että laissa säädetään lapselle oikeus kokoaikaiseen varhaiskasvatukseen tilanteessa, jossa vanhemman/vanhempien työtilanne vaihtelee (12 §). Tällaisessa tilanteessa oikeus samaan varhaiskasvatuspaikkaan myös säilyy (15 §), mikä on lapsen ja perheen kannalta tärkeä asia. Hyvää on myös se, että kaksi osa-aikaisesti varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta voidaan katsoa suhdelukuja laskettaessa yhdeksi vain, jos he eivät (juuri) koskaan ole yhtäaikaa paikalla. Kuitenkin jos ryhmän lapsista osalla on oikeus kokoaikaiseen, osalla 20

viikkotunnin varhaiskasvatukseen, vuorovaikutussuhteiden pysyvyyttä on käytännössä vaikea taata.

Lapsen kehitykselle on tärkeää saada varhaiskasvatusta äidinkielellään. Miten turvataan oikeus tähän tilanteessa, jossa kunnassa on esim. vain yksi ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuva lapsi? Ehdotuksessa mainitaan (8 §), että varhaiskasvatusta voidaan antaa myös viittomakielellä, mutta se ei ole samanlainen oikeus, vaikka viittomakielisen lapsen sosioemotionaalinen, kielellinen ja kognitiivinen kehitys sekä identiteetin rakentuminen edellyttäisivät mahdollisuutta kommunikoida äidinkielellään.

35 § Mikäli säädettäisiin vain velvoite ottaa lapsen erityistarpeet huomioon henkilöstömitoituksessa, eikä tarkasti, kuinka paljon ryhmää on pienennettävä, se voisi antaa varhaiskasvatuksen järjestäjälle mahdollisuuden olla pienentämättä lapsiryhmää tai järjestämättä lisähenkilöstöä resurssipulaan vedoten.

Helsingissä 16.3.2018

Annarilla Ahtola
PsT, erikoispsykologi
puheenjohtaja
Suomen Psykologiliitto ry